

Vidzemes Augstskola
Studiju programma "Mediju studijas un žurnālistika"
1.kursa studente Amanda Valtasa
Studiju kurss "Žurnālistikas praktikums"
Patstāvīgais darbs "Apraksts"
04.04.2025

Modes industrijas ietekme uz vidi un ilgtspējīga mode kā risinājums vides piesārņojumam

Mūsdienās modes industrija ir kļuvusi par vienu no lielākajiem vides piesārņotājiem pasaulē. Ātrā mode veicina lielu resursu patēriņu, palielina tekstila atkritumu apjomus un būtiski pasliktina vides piesārņojumu. Cilvēki izjūt vilinājumu pēc lētiem un aktuāliem apģērbu gabaliem kā pēc konfektēm, un tas noved pie tā, ka daudzi apģērbī tiek ražoti no zemas kvalitātes materiāliem, izmantojot lētu darbaspēku un piesārņojot vidi. Lai risinātu šīs problēmas, arvien vairāk uzmanības tiek pievērsts ilgtspējīgai modei, kas veicina videi draudzīgu materiālu izmantošanu un otreizēju preču pārstrādi.

Arī pasaulē ilgtspējīga mode ir kļuvusi par svarīgu tematu ne tikai patērētāju, bet arī uzņēmumu vidū. Vairāki lieli modes zīmoli, piemēram, "Patagonia", "Stella McCartney" un "Eileen Fisher", aktīvi darbojas, lai ieviestu ilgtspējīgus risinājumus savā ikdienā, izmantojot pārstrādātus materiālus un samazinot jaunu preču ražošanā izdalītos atkritumus. Arvien populārāka kļūst arī lēnās modes kustība, kas rosina cilvēkus izvēlēties kvalitatīvus un ilglaicīgus apģērbus, kas varētu kalpot ilgākam laikam, kā rezultātā netiek nevajadzīgi palielināts vides piesārņojums.

Tāpat kā pasaulē, arī Latvijā ilgtspējīga mode kļūst arvien populārāka, jo cilvēka apģērbs kalpo arī kā personības atspoguļojums. Latvijas vietējie zīmoli ir sākuši pievērsties ilgtspējīgu apģērbu ražošanai un veco materiālu pārstrādei, lai patērētājiem būtu pieejamas videi draudzīgākas alternatīvas.

Modes industrijas negatīvā ietekme uz vidi

Ūdens resursi

Modes industrija ir otrā lielākā piesārņojuma nozare pasaulē, sastādot aptuveni 10% no visām oglekļa emisijām un 20% no globālo notekūdeņu daudzuma. Apģērbu ražošanas procesā tiek izmantots pārlieku liels daudzums ūdens resursu un piesārņotas ūdens tilpnes; turklāt aptuveni 85% no saražotajiem tekstilizstrādājumiem tiek izmesti katru gadu. Ūdens piesārņojumu rada arī veļas mazgāšana, jo mazgāšanas laikā tiek izdalītas apmēram 500000 tonnas mikrošķiedru, kas vēlāk nonāk okeānos un citās ūdens tilpnēs.

Oglekļa emisijas un gaisa piesārņojums

Ņemot vērā, ka pēc apģērba ražošanas tas ir arī jānogādā pie patērētāja, ir nepieciešams to transportēt uz dažādām valstīm. Šī transportēšana izraisa oglekļa emisiju izplatību, kas ietekmē globālo sasilšanu. Turklāt modes industrija pārsvarā darbojas, izmantojot fosilo kurināmo, lai ražotu sintētiska materiāla apģērba gabalus, kas veicina siltumnīcas efekta veidošanos un palielina gaisa piesārņojumu.

Plastmasas piesārņojums

Ātrā mode palielina ne tikai ūdens un gaisa piesārņojumu, bet arī plastmasas piesārņojuma daudzumu. Tika aprēķināts, ka aptuveni 35% no sintētiskajiem materiāliem tiek atrasti okeānos nepareizas pārstrādes rezultātā. Sintētiskie materiāli, piemēram, poliesteris, polipropilēns, akrils un neilons, ir izgatavoti, izmantojot fosilo kurināmo, un tiek izgatavoti visvairāk, jo izgatavošana neprasa tik daudz līdzekļu. Visi šie materiāli satur plastmasu, un nepareizas pārstrādes gadījumā var nonākt vidē, kaitējot tās iemītniekiem.

Ātrā un lēnā mode

Ātrā mode ir apģērba, apavu un aksesuāru ražošanas un tirdzniecības modelis, kam ir raksturīga strauja modes tendenču ieviešana tirgū, atdarinot aktuālos modes dizainus par pēc iespējas mazākām izmaksām un masveidā nogādājot tās mazumtirdzniecībā un pie patērētājiem.

Lēnās modes pamatā ir kvalitatīvu, ilgtspējīgu un ētiski ražotu apģērba, apavu un aksesuāru ražošana. Tiek izgatavotas drēbes no kvalitatīva un izturīga auduma, lai tās varētu nēsāt ilgāku laika posmu. Lēnā mode rosina cilvēkus izvēlēties dabīgus un pārstrādātus materiālus, kas atstāj mazāku negatīvo ietekmi uz vidi. Lai ģērbtos ilgtspējīgi, ir iespējams iepirkties lietotu preču veikalos un pārstrādātu apģērba veikalos, kas ļauj samazināt tekstila atkritumu apjomu, jo drēbes un aksesuāri tiek laboti, šūti un pārveidoti, lai tie varētu kalpot ilgāk.

Ilgspējīgas modes nozīme

- Ilgtspējīga mode palīdz samazināt oglekļa dioksīda emisijas un ūdens piesārņojumu, kas ietekmē notiekošās klimata pārmaiņas.
- Ilgtspējīgi modes zīmoli cenšas nodrošināt godīgu atalgojumu un drošus darba apstākļus, lai netiktu negodīgi izmantots cilvēku darba spēks.
- Tā veicina pārdomātu patēriņu un ilgtspējīgu izvēli par to, kāda veida apģērbs tiek iegādāts un daudzums, kas tiek patērēts, lai tiktu mazināts atkritumu daudzums.

- Ilgtspējīgu apģērbu ražošana palīdz saglabāt dabas resursus tā, lai neatjaunojamie resursi pietiktu arī nākamajām paaudzēm un netiktu izmantots pārmērīgs resursu daudzums.

Ilgtspējīgas modes izaicinājumi un problēmas

- Augstākas cenas apģērbam, kas izveidots no pārstrādātiem materiāliem, taču šajā brīdī ļoti labi noder lietotu apģērbu piedāvājums, kas nemaz neizmaksā tik dārgi.
- Tehnoloģiju attīstības rezultātā cilvēki vairāk izvēlas sekot līdzī modes tendencēm un iegādāties preces vairumā, kas ir populāras uz īsu brīdi.
- Kvalitatīvu darbinieku nodrošināšana ar tiem piemērotu atalgojumu prasa vairāk naudas līdzekļu un izmaksu, jo ir nepieciešami droši darba apstākļi, un ētiska darbaspēka saglabāšanai ir jāspēj izmaksāt lielākas algas.
- Nepietiekama sabiedrības informētība par šo problēmu, daudzi no patērētājiem nav informēti par ātrās modes ietekmi uz vidi un, iespējams, uzskata, ka viens cilvēks to nevar ietekmēt.
- Ierobežotais piedāvājums Latvijā, ņemot vērā, ka ilgtspējīga mode Latvijā vēl tikai turpina attīstīties, nav pietiekami daudz modes zīmolu, no kuriem izvēlēties.
- Ātrās modes popularizēšana un vilinājums, cilvēki joprojām dod priekšroku lētiem un viegli pieejamiem apģērbu gabaliem, kas pieejami gan interneta veikalos, gan lielveikalos.

Ilgtspējīga mode Latvijā

Lai gan Latvijā ilgtspējīga mode vēl tikai turpina attīstīties, jau šobrīd ir dažādi vietējie modes zīmoli, kuru galvenais mērķis ir radīt ilgtspējīgu apģērbu, lai tiktu samazināts vides piesārņojums un cilvēki sāktu ieviest savā ikdienā ilgtspējīgus risinājumus.

"One Wolf" ir Latvijas modes zīmols, kas dibināts Rīgā un ir radījis kolekcijas, izmantojot ilgtspējīgus audumus apģērbu ražošanā. Zīmols "One Wolf" iedvesmo cilvēkus būt drosmīgiem, brīviem un radošiem. Modes zīmola pamatā ir universālu apģērbu radīšana, kas apvieno funkcionalitāti, asprātību, inteliģenci un askētismu.

"Zīle" ir vēl viens no Latvijas modes zīmoliem, kura pamatā ir ilgtspējīgākas nākotnes un modes popularizēšana. Otrreizējo drēbju izgatavošanai zīmols galvenokārt izmanto džinsa bikses un vīriešu kreklus, lai atkārtoti atdzīvinātu šķietami nederīgo.

Papildus šiem zīmoliem Latvijā ir vairāki populāri lietoto apģērbu veikali un apģērbu apmaiņas punkti, piemēram, "Humana" un "HBTextiles LATVIA", kas veicina modes aprites ekonomiku un samazina tekstila atkritumus.

"Humana Latvia" jau 15 gadus pārstāv veikalu tīklu "HUMANA", piedāvājot cilvēkiem lētu, stilīgu un kvalitatīvu apģērbu. "Humana Latvia" galvenā pamatdoma ir lietota apģērba popularizēšana par zemākām cenām un dabas piesārņojuma samazināšana, atbalstot videi draudzīgas idejas.

"HBTextiles LATVIA" piedāvā lietota apģērba šķirošanu un tirdzniecību Latvijā jau kopš 2008. gada. To galvenā misija ir sniegt klientiem ērtu iepirkšanos un nodrošināt sabiedrību ar lietotu, bet kvalitatīvu apģērbu par pieejamām cenām. "HBTextiles LATVIA" galvenās vērtības ir ilgtspējība, kvalitāte un komunikācija, lai klienti varētu justies gan ērti, gan labi, un domāt par ilgtspējīgu nākotni.

Ilgspējīgas modes attīstības tendences pasaulē

Ilgspējīgas modes attīstība ir pamanāma ne tikai Latvijā, bet arī pasaulē. Lai veicinātu dabai draudzīgāku apģērbu ražošanu un patērēšanu, tiek izveidoti arvien vairāk modes zīmolu, kas fokusējas uz ilgtspējīgu apģērbu radīšanu.

Pasaulē atpazīstamākie ilgtspējīgās modes zīmoli:

- "Patagonia" ir modes zīmols, kas veicina ilgtspējīgu apģērbu ražošanu, izmantojot pārstrādātus materiālus, nodrošinot godīgu darbinieku atalgojumu un atbilstošus darba apstākļus, kā arī ziedojot daļu no ienākumiem vides problēmu risināšanai.
- "Eileen Fisher" izmanto pārstrādātus materiālus, lai radītu mūsdienīgus apģērba un aksesuāru modeļus. Zīmols pārsvarā izmanto organiskus materiālus, piemēram, kokvilnu un līnu, un izmanto ilgtspējīgas ražošanas metodes. Turklāt viņu atgriešanas politika motivē pircējus atgriezt vecos produktus, lai tie tiktu pārstrādāti un veidoti no jauna.
- "Stella McCartney" ir zīmols, kas piedāvā videi draudzīgus dizainus un izvairās no dzīvnieku izcelsmes materiāliem. Aksesuāri tiek izstrādāti no plastmasas pudelēm un dzīvnieku ādas, kažoka alternatīvām.
- "Passenger" ir viens no populārākajiem modes zīmoliem, kuram ir milzīga nozīme ilgtspējīgas modes attīstībā. Kompānija ražo ekozīmju produktus un vienlaicīgi izmanto savus resursus, lai atjaunotu mežus, un par katru pirkumu uzņēmums iestāda koku.

Risinājumi un nākotnes perspektīvas

Tiecoties uz ilgtspējīgākiem risinājumiem, modes industrijā ir jāturpina meklēt jauni risinājumi, lai tiktu pasargāta vide un daudz vairāk cilvēku pievērstos lēnās modes principiem. Šie risinājumi un pārmaiņas varētu ietvert inovācijas materiālu izstrādē, aprites ekonomikas principu ieviešanu un sabiedrības izglītošanu par iespējamajām alternatīvām, ko izvēlēties.

Iespējamie risinājumi ir tekstila šķirošanas un savākšanas sistēma, kas Latvijā darbojas no 2023. gada 1. janvāra. Sistēma mazina radīto vides piesārņojumu un veicina materiālu atkārtotu izmantošanu, taču nākotnē varētu tos izvietot vēl vairākās lokācijās.

Otrs risinājums ir preču digitālā pase, kur pie katras preces tiek norādīta informācija par konkrēto produktu un tā izstrādājumu.

Treškārt, modes industrijai būtu jāsāk aktīvāk pielietot tehnoloģijas un mākslīgo intelektu, jo pētījumos norādīts, ka mākslīgais intelekts var samazināt oglekļa pēdas nospiedumu līdz pat 30%, ja tas tiek izmantots digitālu apģērbu paraugu veidošanai un projektēšanai, tādējādi nepatērējot liekus resursus un neradot papildu piesārņojumu.

Noslēgumā arī sabiedrībai un patērētājiem būtu jāizprot šīs problēmas nopietnība, lai pircēji lielāku nozīmi pievērstu preces kvalitātei, nevis kvantitātei vai cenām. Turklāt, ja patērētājam tiks dotas plašākas iespējas iegādāties preces, kas uzlabo vides kvalitāti, ir lielāka iespēja, ka viņš izvēlēties tās nopirkt un izmantot ikdienā, jo katrs pirkums būs kā balsojums par pasauli kurā izvēlamies dzīvot.

Secinājumi

Ilgspējīga mode ir viens no galvenajiem aspektiem vides ilgtspējības veicināšanai, jo ar tās palīdzību tiek mazināts piesārņojums un samazināts resursu patēriņš. Modes industrija jau vairākus gadus ir bijusi viena no lielākajām vides kaitējošajām nozarēm, taču pēdējo gadu laikā ir sākuši parādīties jauni risinājumi, ar kuru palīdzību tiek samazināta negatīvā ietekme uz vidi. Kā tika minēts iepriekš, gan Latvijā, gan pasaulē attīstās jauni modes zīmoli un apģērbu veikali, kas palīdz uzlabot situāciju. Neapšaubāmi, ilgtspējīgai modei ir arī savi izaicinājumi un problēmas, ar kurām nākas saskarties, taču tas nenozīmē, ka nav vērts tos risināt un atbalstīt. Ilgtspējīgas modes attīstība ir svarīga gan vides saglabāšanai, gan modes industrijas nākotnes attīstīšanai. Varētu gaidīt, ka arī nākamajos gados tiks izdomātas jaunas inovācijas, lai uzlabotu sabiedrības izpratni par nepieciešamību izvēlēties videi draudzīgākus apģērbus un aksesuārus un ieviestu tos visā pasaulē.

Izmantotie avoti:

<https://ayanaactive.com/blogs/news/sustainability-in-fashion-with-patagonia-eileen-fisher-and-stella-mccartney>

<https://earth.org/fast-fashions-detrimental-effect-on-the-environment/>

<https://www.plasticcollective.co/how-fast-fashion-is-bad-for-the-environment/>

<https://visaigimenei.lv/raksts/slow-fashion-jeb-lena-mode-ko-tas-nozime-un-ka-to-ieviest-sava-ikdiena>

<https://recovo.co/en/blog/article/what-is-sustainable-fashion-why-is-it-so-important>

<https://www.oracle.com/retail/fashion/sustainability-challenges-fashion/>

<https://pomp.store/blogs/journal/sustainable-fashion-challenges>

<https://zile-zile.com/>

<https://humanalatvia.lv/>

<https://hbtextiles.eu/#par-mums>

<https://us.sganalytics.com/blog/most-sustainable-clothing-and-fashion-brand/>

<https://nra.lv/izklaide/408458-2023-gada-ilgtspējīgas-modes-tendences.htm>